

Predpisi o registriranju gospodarskih organizacij od 1946 do 1954

BOJANA ARISTOVNIK

S povojnimi revolucionarnimi spremembami je v Sloveniji prišlo do spremembe v načinu registriranja podjetij in zadrug, kar je bila posledica uničenja zasebnega in nastanka državnega sektorja. Do leta 1946 so bila za njihovo registracijo pristojna okrožna kot trgovska sodišča v Celju, Ljubljani, Mariboru in v Novem mestu, leta 1946 pa so nastale velike spremembe. Pristojnost za izvajanja registracij je prešla z okrožnih kot trgovskih sodišč na upravne organe in to je ostalo v veljavi do leta 1954.

Uvod v spremembo je pomenila **Uredba o registraciji državnih gospodarskih podjetij z dne 17. 6. 1946**,¹ ki jo je izdala vlada, na podlagi Zakona o pooblastilu vladi FLRJ za izdajanje uredb s področja narodnega gospodarstva.

Po tej uredbi so odločbe o ustanavljanju državnih gospodarskih podjetij izdajali:

- za državna gospodarska podjetja splošnega državnega pomena vlada FLRJ na predlog zveznega resornega ministrstva;
- za državna gospodarska podjetja republiškega pomena vlada ljudske republike na predlog resornega ministrstva ljudske republike;
- za državna gospodarska podjetja lokalnega pomena izvršilni odbor ustreznega ljudskega odbora.

Za vpis v državni register so bili pristojni:

- za podjetja splošnega državnega pomena finančno ministrstvo FLRJ;
- za podjetja republiškega pomena finančno ministrstvo ljudske republike;
- za podjetja lokalnega pomena finančni oddelek okrožnega ljudskega odbora.

Podjetja splošnega državnega in republiškega pomena so morala biti vpisana v razvid pri finančnem oddelku okrožnega ljudskega odbora, na območju katerega je podjetje imelo svoj sedež. Vpis v razvid so opravili na podlagi izpiska iz registra, v katerega je bilo podjetje vpisano.

Navedena uredba, je prenehala veljati, ko je bil sprejet **Splošni zakon o državnih gospodarskih podjetjih z dne 24. 7. 1946**.²

Z uveljavitvijo zakona so prenehali veljati prejšnji predpisi, na podlagi katerih so bila podjetja ustanovljena.

Splošni zakon o državnih gospodarskih podjetjih je določal državna gospodarska podjetja na treh ravneh:

- podjetja splošnega državnega pomena;
- podjetja republiškega, pokrajinskega oziroma oblastnega pomena;
- podjetja lokalnega pomena.

Podjetja splošnega državnega pomena so ustanovljali, združevali in ukinjali z odločbo vlade FLRJ, podjetja republiškega pomena pa z odločbo vlade LRS.

Pristojnost razglasiti državno gospodarsko podjetje republiškega pomena za državno gospodarsko podjetje splošnega državnega pomena je imel prezidij Ljudske skupščine FLRJ. Zakon o prezidiju Ljudske skupščine FLRJ³ v dvajseti točki četrtega člena pravi, da prezidij Ljudske skupščine FLRJ razglša na predlog vlade FLRJ podjetja ali ustanove republiškega pomena za podjetja in ustanove splošnega državnega pomena.

Za podjetja ljudskih odborov so v tem pogledu veljali predpisi Splošnega zakona o ljudskih odborih.

Državna gospodarska podjetja so vodili:

- podjetja splošnega državnega pomena so vodili zvezna vlada in njeni organi;
- podjetja republiškega pomena so vodili vlade ljudskih republik in njihovi organi;
- podjetja pokrajinskega pomena so vodili glavni izvršilni odbor avtonomne pokrajine in njegovi organi;
- podjetja oblastnega pomena so vodili izvršilni odbor avtonomne oblasti in njegovi organi;
- podjetja lokalnega pomena so vodili ljudski odbori.

Podjetje je dobilo lastnost pravne osebe in pravico do poslovanja z vpisom v register državnih gospodarskih podjetij.

Po **Pravilniku o registriranju državnih gospodarskih podjetij z dne 9. 8. 1946**,⁴ ki ga je predpisal finančni minister na podlagi 17. člena splošnega zakona o državnih gospodarskih podjetjih, so registre državnih gospodarskih podjetij vodili:

- finančno ministrstvo FLRJ za podjetja splošnega državnega pomena;
- finančna ministrstva ljudskih republik za podjetja republiškega pomena;
- finančni oddelek glavnega izvršilnega odbora avtonomne pokrajine za podjetja pokrajinskega pomena;

¹ Ur. l. FLRJ, št. 50-344/46.

² Ur. l. FLRJ, št. 62-437/46.

³ Ur. l. FLRJ, št. 59-413/46.

⁴ Ur. l. FLRJ, št. 66-475/46.

- finančni oddelki izvršilnega odbora avtonomne oblasti, okrožja oziroma mesta s stopnjo okrožja za podjetja lokalnega (oblastnega, okrožnega, mestnega, okrajnega ali krajevnega) pomena.

Za registriranje državnih gospodarskih podjetij so po pravilniku morali uvesti te knjige:

- register (v obliki trdo vezanih knjig);
- imenik (spisek vseh podjetij, vpisanih v register po abecednem redu);
- zbirko listin (vodili so jo v obliki platnic, na katero so napisali firmo podjetja in številko registrskega lista).

Register, imenik in zbirko listin so hranili v posebni omari pod ključem, ki ga je imel odgovorni uslužbenec, pooblaščen za registriranje. Finančni organ, ki je opravljal registriranje, je izdal podjetju odločbo o vpisu v register, prav tako pa tudi vse odločbe o vpisih poznejših sprememb. Po vpisu v register je finančni organ v uradnem listu ljudske republike objavil firmo podjetja, poslovni predmet v kratkem izvlečku, ime organa, ki je podjetje ustanovil, sedež podjetja, ime ravnatelja in oseb pooblaščenih, za podpisovanje podjetja.

Finančno ministrstvo je vodilo popis vseh državnih gospodarskih podjetij v državi, finančna ministrstva ljudskih republik pa so vodila popis vseh podjetij republiškega, pokrajinskega in lokalnega pomena na svojem območju. Finančni oddelki izvršilnih odborov avtonomnih oblasti, okrožij oziroma mest s stopnjo okrožja so morali poslati finančnemu ministrstvu ljudske republike spisek podjetij, ki so pri njih registrirana, in sicer v dveh izvodih, od katerih je enega obdržalo finančno ministrstvo ljudske republike, drugega pa je poslalo finančnemu ministrstvu FLRJ, oddelku za financiranje gospodarstva. Finančni organi, ki so bili pristojni za vodenje registrov državnih gospodarskih podjetij, so podjetjem, ki so bila prej registrirana pri okrožnih sodiščih v trgovskem registru, izdali potrdila o registriranju, na podlagi katerih so podjetja pri okrožnih sodiščih zahtevala izbris prejšnjega vpisa v trgovski register.

Registracijo zadrug je urejal **Splošni zakon o zadrugah z dne 18. 7. 1946.**⁵

Zakon je predvidel več vrst zadrug:

- kmečke nabavljalne in prodajalne zadruge;
- delavske in uslužbenske potrošniške zadruge;
- kmečke proizvodjalne in predelovalne zadruge;
- obrtne proizvodjalne in predelovalne zadruge;
- kreditne zadruge;
- stanovanjske zadruge;
- zdravstvene zadruge.

Ob ustanovitvi so morali ustanovitelji zadruge načrt pravil predložiti v potrditev izvršilnemu odboru okrožnega oziroma oblastnega ljudskega odbora.

Za ustanovitev kmečke delovne zadruga je dal svoje mnenje izvršilni odbor okrožnega oziroma oblastnega ljudskega odbora, odločbo o ustanovitvi pa je izdal kmetijski minister ljudske republike. Ko je bila zadruga ustanovljena, jo je morala uprava zadruga vpisati v zadrugni register pri okrajnem oziroma mestnem izvršilnem odboru, na območju katerega je imela zadruga svoj sedež. Če je okrajni izvršilni odbor odklonil vpis, je lahko uprava zadruga vložila pritožbo na višji organ državne uprave.

Z vpisom v zadrugni register je zadruga začela pravno obstajati.

Vse kmečke zadruga na območju istega okraja, razen kmečkih delovnih zadrug, so se lahko združile v okrajno poslovno zvezo.

Delavsko-uslužbenske potrošniške zadruga so lahko v večjih mestih in industrijskih središčih ustanovile glavne zadruga kot poslovne centrale.

Vse zadruga, glavne zadruga in poslovne zveze so morale biti včlanjene v glavni zadrugni zvezi ljudske republike kot edini revizijski zvezi ljudske republike.

Zakon je predvideval, da bo zakon ljudske republike predpisal natančnejša navodila o načinu ustanavljanja zadrug, o pravilih zadrug in o njihovem vpisu v zadrugni register.

V praksi stvari niso potekale povsem po zakonu, kar je razvidno iz poročila ministrstva za pravosodje LRS ministrstvu za pravosodje FLRJ v Beogradu. Poročilo o tretjem tromesečju z dne 15. oktobra 1947 pravi, da "v Sloveniji še vedno ni izvršen prenos zadrugnega registra na okrajne ljudske odbore, ker kljub našim prizadevanjem ni izdana uredba o načinu ustanovitve in registracije zadrug, ki je že davno pripravljena."⁶

Do leta 1949 ni bil sprejet republiški zakon, ki bi natančneje določal način ustanavljanja zadrug in njihov vpis v zadrugni register.

Ko je bil sprejet **Temeljni zakon o kmetijskih zadrugah z dne 6. 6. 1949,**⁷ so prenehale veljati vse določbe Splošnega zakona o zadrugah, ki so se nanašale na kmetijske nabavljalne in prodajne zadruga, kmetijske proizvodjalne in predelovalne zadruga ter na kmečke obdelovalne zadruga in njihove zveze.

Zakon je predvidel, da se kmetijske zadruga lahko ukvarjajo z vsemi kmetijskimi panogami (poljedelstvo, živinoreja, vinogradništvo, sadjarstvo itd.), z nakupom in prodajo, z dopolnilnimi kmetijskimi panogami (gozdarstvo, čebelarstvo, lov itd.), z lokalno in industrijsko obrtjo. Obrtne in industrijske delavnice so ustanovljali predvsem zaradi svojih lastnih potreb, v njih pa so delali s svojo lastno delovno silo.

Kmetijske zadruga so se lahko združevale v zadrugne zveze.

⁶ AS 227, Državni sekretariat za pravosodno upravo LRS 1945-1961, Poročilo..., str. 8.

⁷ Ur. l. FLRJ, št. 49-411/49.

⁵ Ur. l. FLRJ, št. 59-412/46.

Ustanovitelji kmetijskih zadrug so bili lahko le kmetje. Sestaviti so morali načrt združnih pravil, ga podpisati in predložiti v potrditev izvršilnemu odboru tistega oblastnega ljudskega odbora, na območju katerega naj bi zadruga imela svoj sedež. Ko je bil načrt združnih pravil potrjen, so sklicali ustanovni zbor, da je sprejel pravila in izvolil organe kmetijske zadruge. Upravni odbor zadruge je moral takoj po ustanovnem zboru predlagati registracijo zadruge izvršilnemu odboru okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora, na območju katerega je zadruga imela svoj sedež. Kmetijska zadruga je veljala za ustanovljeno s tistim dnem, ko je bila vpisana v združni register.

Po zakonu so se zadruge delile na:

- splošne kmetijske zadruge;
- kmečke obdelovalne zadruge.

Splošne kmetijske zadruge so se lahko ukvarjale z nakupovanjem in prodajo, z izboljševanjem kmetijskega pridelovanja pri svojih članih, z ustanavljanjem združnih ekonomij, drevesnic, kokošnjakov, čebelnjakov, kobilarn, živinorejskih posestev itd., z organizacijo namakanja in izsuševanja v korist združnikov, z gozdarstvom, ribištvom, z gostinstvo in obrtno dejavnostjo za potrebe združnikov, z varčevanjem.

Splošna kmetijska zadruga je bila praviloma ustanovljena za območje ene vasi, lahko pa je bila ustanovljena tudi za območje več vasi ali pa za območje celotnega krajevnega ljudskega odbora. Za združne ekonomije splošnih kmetijskih zadrug so uporabljali določbe o kmečkih obdelovalnih zadrugah prve oblike.

Kmečke obdelovalne zadruge so se delile glede na vložek zemlje v te zadruge:

- "kmečke obdelovalne zadruge v katere so združniki vložili svojo zemljo kot delež in jo obdržali v svoji lasti od zadruge pa dobivali zanjo zakupnino (prva oblika);
- kmečke obdelovalne zadruge v katere so združniki vložili svojo zemljo kot delež in jo obdržali v svoji lasti od zadruge pa dobivali zanjo obresti glede na ceno, ki je bila zanjo ugotovljena (druga oblika);
- kmečke obdelovalne zadruge v katere so združniki vložili svojo zemljo kot delež in jo obdržali v svoji lasti, odrekli pa so se popolnoma zakupnini in obrestim (tretja oblika), ali pa
- kmečke obdelovalne zadruge v katere so združniki vložili svojo zemljo in jo izročili v skupno združno last (četrti oblika)."⁸

Splošne kmetijske zadruge in kmečke obdelovalne zadruge so se lahko na območju enega okraja združile v okrajno zvezo kmetijskih zadrug, ki je bila višja združna gospodarska organizacija. Okrajne zveze kmetijskih zadrug so morale biti vpisane v register pri izvršilnem odboru oblastnega ljudskega odbora, najpozneje v mese-

cu dni po potrditvi pravil, ki jih je potrdil republiški minister za kmetijstvo.

Za registracijo združnih organizacij in obrtnih obratov in delavnic so veljala določila **Odredbe o registraciji združnih organizacij, obrtnih obratov in delavnic z dne 31. 7. 1950.**⁹ Določila te odredbe niso veljala za višje zveze kmetijskih zadrug in ne za strokovne obrtne organizacije – obrtne zbornice.

1. Kot združne organizacije po tej odredbi so bile mišljene:

- zadruge vseh vrst (kmetijske, obrtniške in druge);
- okrajne zveze kmetijskih zadrug;
- podjetja združnih organizacij.

2. Kot obrtni obrati, ki so se registrirali po tej odredbi, so bili mišljeni zasebni obrtni obrati.

(Državni obrtni obrati, ki so bili ustanovljeni in delovali po predpisih Splošnega zakona o gospodarskih podjetjih, so se registrirali po predpisih omenjenega zakona in Pravilnika o registraciji splošnih državnih podjetij).¹⁰

3. Kot obrtne delavnice, ki so se registrirale po tej odredbi, so bile mišljene delavnice združnih in družbenih organizacij ter državnih uradov, zavodov in podjetij, ki so poslovali z drugimi osebami.

Register združnih organizacij in register obrtnih obratov in delavnic so vsakega posebej vodila poverjeništa za finance okrajnih (mestnih oziroma rajonskih) ljudskih odborov. V ustrezna registra so vpisali združne organizacije ter obrtne obrate in delavnice, ki so imele svoj sedež na območju ljudskega odbora.

V registru združnih organizacij je bilo treba pri registraciji združne organizacije, ki je imela obrtno delavnico in je poslovala z drugimi osebami, v "Opombah" navesti, da ima združna organizacija obrtno delavnico, ki je posebej registrirana v registru obrtnih obratov in delavnic.

Za registracijo združnih organizacij, obrtnih obratov in delavnic so poverjeništa za finance okrajnih ljudskih odborov uvedla več knjig za registracijo:

- register, poseben za združne organizacije (zadruge vseh vrst, okrajne zveze kmetijskih zadrug in podjetja okrajnih in republiških zvez kmetijskih zadrug) in poseben za obrtne obrate in delavnice;
- imenik, poseben k registru za združne organizacije in poseben k registru za obrtne obrate in delavnice;
- zbirko listin, posebno za vsako združno organizacijo (zadruge, okrajno zvezo kmetijskih zadrug, podjetje okrajne ali republiške zveze kmetijskih zadrug), oziroma za vsak obrtni obrat ali delavnico.

Poverjeništa ljudskih odborov, ki so do uveljavitve te odredbe vodila registre združnih orga-

⁸ Ur. l. FLRJ, št. 49-411/49.

⁹ Ur. l. FLRJ, št. 50-456/50.

¹⁰ Ur. l. FLRJ, št. 66-475/46 in št. 14-144/50.

nizacij oziroma obrtnih obratov in delavnic po Navodilu o registrski službi pri okrajnih ljudskih odborih¹¹ in po tej odredbi za to niso bila več pristojna, so izročila svoje knjige za registracijo poverjeništvom za finance; ta so po tej odredbi postala pristojna za registracijo združnih organizacij oziroma obrtnih obratov in delavnic.

Okrožna sodišča, pri katerih so bile do uveljavitve te odredbe registrirane združne organizacije oziroma obrtni obrati ali delavnice, so morala sestaviti izpisek zadnjega stanja vpisov iz svojega registra za vsako posamezno registrirano združno organizacijo oziroma obrtni obrat ali delavnico ter ga poslati skupaj z odločbo o izbrisu iz svojega registra poverjeništvu za finance okrajnega ljudskega odbora; le-to je postalo pristojno za registracijo po tej odredbi. Na podlagi izpiska in odločbe o izbrisu je poverjeništvu za finance izvedlo vpis v ustrezen register.

Zakon o obrtništvu z dne 20. 6. 1950¹² je določal, da "država skrbi za razvoj obrtništvu v Ljudski republiki Sloveniji z gospodarskim planom Ljudske republike Slovenije in gospodarskimi plani ljudskih odborov; komite vlade ljudske republike Slovenije za lokalno industrijo ima splošno vodstvo in nadzorstvo nad obrtništvom." (2. čl.)

Po navedenem zakonu so obrt opravljali:

- državni obrtni obrati in obrtne delavnice;
- obrtniške zadrug;
- obrtne delavnice družbenih in združnih organizacij;
- zasebni obrtniki.

Vsak obrtni obrat oziroma delavnica je moral imeti firmo, to je ime, s katerim se je podpisoval in s katerim je posloval. V firmi obrtniških zadrug je morala biti tudi označba "zadruga".

Po zakonu je moral biti vsak obrtni obrat vpisan v registru, ki ga je vodilo poverjeništvu za finance okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora za svoje območje, in sicer:

- državne obrtne obrate so vpisovali v register državnih gospodarskih podjetij po predpisih, ki so veljali za registracijo državnih gospodarskih podjetij;
- obrtniške zadrug so vpisovali v združni register;
- obrtne delavnice družbenih in združnih organizacij, razen obrtnih obratov oziroma delavnic obrtniških zadrug so vpisovali v register obrtnih delavnic družbenih in združnih organizacij;
- zasebne obrtne obrate in delavnice so vpisovali v register zasebnih obrtnih obratov.

Ustanovitev obrtniške zadrug in vse poznejše spremembe so se vpisale v združni register na podlagi priglasitve, ki jo je moral dati upravni odbor zadrug.

V register obrtnih delavnic družbenih in združnih organizacij in v register zasebnih obrtnih obratov so se vpisali obrtne delavnice družbenih in združnih organizacij in zasebni obrtni obrati uradoma, vse poznejše spremembe pa po priglasitvi ustanovitelja oziroma lastnika.

Način ustanavljanja in registriranja trgovskih podjetij, je bil predpisan z **Uredbo o ustanavljanju in delu trgovskih podjetij z dne 23. 1. 1952**.¹³

Po navedeni uredbi so državna trgovska podjetja ustanavljali po določbah Splošnega zakona o državnih gospodarskih podjetjih. Za ustanovitev prodajalne državnega trgovskega podjetja je bilo treba pridobiti dovoljenje, ki ga je izdal organ za blagovni promet okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora, na območju katerega se je odprla prodajalna. Prodajalne so po vsej državi lahko imeli še industrijska podjetja, državna kmetijska posestva, državni obrtni obrati, kmetijske zadrug, obrtniške zadrug ter nabavljalne in prodajne zadrug. Prav tako so lahko svoja trgovska podjetja ustanavljale okrajne zveze kmetijskih zadrug in družbene organizacije.

Vsaka prodajalna in poslovalnica trgovskega podjetja je morala biti registrirana pri finančnem organu, pri katerem je bilo registrirano podjetje, zadruga oziroma državni obrtni obrat, in tudi pri finančnem organu okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora, na območju katerega je podjetje odprlo prodajalno oziroma poslovalnico.

Na podlagi zgoraj imenovane uredbe je bil izdan **Pravilnik o registraciji prodajaln in poslovalnic trgovskih podjetij z dne 9. 2. 1952**,¹⁴ ki je natančneje določal način registracije prodajaln in poslovalnic trgovskih podjetij.

Prodajalne industrijskih podjetij, državnih obrtnih obratov, državnih kmetijskih posestev, kmetijskih zadrug, nabavljalno-prodajnih in obrtniških zadrug in poslovalnice trgovskih podjetij so morale biti vpisane v register prodajaln in poslovalnic trgovskih podjetij (dalje: register prodajaln) pri finančnem organu okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora, na območju katerega se je odprla prodajalna oziroma poslovalnica. Le-te so morale biti vpisane tudi v register, v katerem so bili po veljavnih predpisih vpisani podjetje, državni obrtni obrat ali pa zadruga, ki jim je prodajalna oziroma poslovalnica pripadala. Vpis v register prodajaln in vpis v register gospodarskih podjetij (oziroma zadrug) je bil opravljen na podlagi iste priglasitve.

Če finančni organ okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora, na območju katerega je bila na novo odprta prodajalna, ni bil pristojen tudi za registracijo podjetja (oziroma zadrug), ki je odpiralo prodajalno, je bilo treba po vpisu prodajalne v register prodajaln dati še posebno priglasitev za vpis v register podjetij (oziroma

¹¹ Ur. l. FLRJ, št. 24-206/50.

¹² Ur. l. LRS, št. 20-102/50.

¹³ Ur. l. FLRJ, št. 6-49/52.

¹⁴ Ur. l. FLRJ, št. 8-72/52.

zadruge) tistemu finančnemu organu, ki je opravil registracijo podjetja (oziroma zadruge).

Finančni organ okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora je poleg registra prodajaln vodil tudi imenik in zbirko listin. V imenik so vpisovali prodajalne po abecednem redu in k vsaki pripisali številko iz registra prodajaln. V zbirko listin, ki so jo vodili v obliki mape, so vložili vse dokumente, na podlagi katerih je bil opravljen vpis v register.

Leta 1954 se je registracija gospodarskih organizacij znova prenesla na okrožna sodišča oziroma na okrožna gospodarska sodišča. To je bilo predpisano z **Uredbo o ustanavljanju podjetij in obrtov z dne 18. 12. 1953**,¹⁵ z **Zakonom o gospodarskih sodiščih z dne 5. 7. 1954**¹⁶ in **Odlokom o registraciji gospodarskih organizacij z dne 9. 10. 1954**.¹⁷

Uredba o ustanavljanju podjetij in obrtov¹⁸ je določala, da morajo biti podjetja vpisana v register gospodarskih organizacij, ki ga vodi okrožno sodišče, na območju katerega ima podjetje svoj sedež.

Po tej uredbi so imeli pravico ustanavljati podjetja:

- državni organi;
- gospodarske, združne in družbene organizacije;
- skupine državljanov.

Državni organi, ki so imeli pravico ustanavljati podjetja po tej uredbi, so bili:

- zvezni ali republiški izvršni svet;
- izvršni svet avtonomne pokrajine;
- okrajni ljudski odbori;
- mestni ljudski odbori;
- občinski ljudski odbori.

Okrožna sodišča so morala v treh mesecih po uveljavitvi uredbe od pristojnih državnih organov prevzeti register gospodarskih organizacij. Podjetja so morala v šestih mesecih po uveljavitvi te uredbe prilagoditi pravila in firmo podjetja določbam te uredbe. Podjetja, ki so imela v svoji firmi označbo "*državno*", "*okrajno*", "*mestno*", "*republiško*" ali "*zvezno*", ali so imela v svoji firmi državni grb, so morala te označbe izbrisati iz firme, razen v primeru, če je bil krajevni običaj, da je bila v firmi označba "*mesto*" (npr. mestna kavarna). Če podjetje ni opravilo omenjenih izbrisov, je to opravil registrski organ po uradni dolžnosti.

Ko je bil sprejet **Zakon o gospodarskih sodiščih**,¹⁹ so za vodenje registra gospodarskih organizacij postala pristojna okrožna gospodar-

ska sodišča (peta točka devetega člena). Okrožna sodišča so morala v mesecu dni po uveljavitvi zakona izročiti pristojnim okrožnim gospodarskim sodiščem registre gospodarskih organizacij.

Na podlagi omenjenega zakona je bil izdan **Odlok o registraciji gospodarskih organizacij**,²⁰ ki je določal, da registracijo gospodarskih organizacij opravlja okrožno gospodarsko sodišče, na območju katerega ima gospodarska organizacija svoj sedež.

Registracijo gospodarskih organizacij so opravili z vpisom v:

- register podjetij in obrtov;
 - združni register.
- V register podjetij in obrtov so bili vpisani:
- podjetja in obrti;
 - obratne in poslovne enote podjetij in obrti;
 - skupnosti podjetij;
 - obrtne zadruge.

V združni register so bili vpisani:

- kmetijske zadruge;
- samostojni obrati kmetijskih zadrug;
- nekmetijske zadruge (razen obrtnih).

Na podlagi navedenega odloka je bilo izdano **Navodilo o registraciji gospodarskih organizacij z dne 16. 10. 1954**,²¹ ki je natančneje določalo način registriranja gospodarskih organizacij.

V register podjetij in obrtov so se po tem navodilu vpisovali:

- podjetja in obrti;
- obratne in poslovne enote podjetij in obrti;
- skupnosti podjetij;
- obrtne zadruge;
- kmetijske zadruge organizirane kot podjetja;
- podjetja in obrti, ki so jih ustanovljale kmetijske zadruge.

Podjetja, ki so se ustanovljala kot zunanjetrgovinska, so se morala pred vpisom v zunanjetrgovinski register vpisati v register podjetij in obrtov.

Zasebne obrti so se registrirale po posebnih predpisih.

V združni register so se po tem navodilu vpisovali:

- kmetijske zadruge;
- samostojne obrate kmetijskih zadrug;
- nekmetijske zadruge (razen obrtnih).

Za registracijo gospodarskih organizacij so uporabljali več knjig:

- register podjetij in obrtov;
- združni register;
- imenik;
- rokovnik.

Za vsako skupino krajev in mest je bil uveden poseben register podjetij in obrtov oziroma združni register. Posebna knjiga je bila lahko uvedena za posamezni kraj oziroma mesto na območju okrožnega gospodarskega sodišča, kar je

¹⁵ Ur. l. FLRJ, št. 51-424/53.

¹⁶ Ur. l. FLRJ, št. 31-383/54.

¹⁷ Ur. l. FLRJ, št. 43-536/54.

¹⁸ Ur. l. FLRJ, št. 51-424/53.

¹⁹ Ur. l. FLRJ, št. 31-383/54.

²⁰ Ur. l. FLRJ, št. 43-536/54.

²¹ Ur. l. FLRJ, št. 45-560/54.

določil predsednik okrožnega gospodarskega sodišča.

V imenik so se vpisala po abecednem redu registrirana podjetja oziroma zadruga z označbo številke registrskega lista.

Rokovnik je bil namenjen za vpisovanje rokov, v katerih so se morala ustanovljena podjetja konstituirati po 19. členu Uredbe o ustanavljanju podjetij in obrtov.²²

Vse priglasitve za vpis ustanovitve podjetja oziroma zadruga v register so se najprej vpisale v vpisnik Fi. Priglasitev z vsemi prilogami je sestavljala enoten spis, ki se je vodil pod poslovno številko vpisane priglasitve. Po vpisu v register se je vodil celoten spis pod označbo registrske številke. Vse poznejše vloge so se vpisale najprej v vpisnik Fi, potem pa so se priložile k spisu, tako da se je v rubriki "Opomba" vpisnika Fi vpisala ustrezna registrska številka spisa.

Ustanovitev obratne ali poslovne enote se je vpisala v ustrezno rubriko registrskega lista na katerem se je vodilo podjetje oziroma zadruga. Obratne oziroma poslovne enote so bile: trgovine v okviru trgovskih podjetij, prodajalne proizvodnih podjetij, skladišča, odkupne postaje, trgovska predstavništva, gostišča v okviru gostinskih podjetij, delavnice v okviru obrtnih podjetij, samostojni obrati v okviru kmetijskih zadrug itd. Če je imela obratna oziroma poslovna enota glede poslovanja samostojne pravice, se je vpisala na poseben registrski list. Na poseben registrski list se je vpisala tudi tista obratna ali poslovna enota, ki je bila ustanovljena zunaj sedeža podjetja oziroma zadruga, a na območju istega okrožnega sodišča.

Če je bila obratna ali poslovna enota ustanovljena zunaj območja okrožnega gospodarskega sodišča, kjer je imelo podjetje oziroma zadruga svoj sedež, jo je registriralo okrožno gospodarsko sodišče, na območju katerega je imela enota svoj sedež.

Gospodarske organizacije, ki so morale biti registrirane po določbah tega navodila – z izjemo kmetijskih zadrug – in so bile vpisane v registre, ki so jih vodili pristojni organi, dokler jih niso prevzela okrožna sodišča, so se prenesla iz teh registrov v register podjetij in obrtov oziroma v združni register.

V registre gospodarskih organizacij okrožnega gospodarskega sodišča so se po tem navodilu prenesli tudi:

- vpisi, ki jih je opravilo okrožno sodišče po prevzemu registrov od pristojnih organov;
- vpisi, ki jih je okrožno gospodarsko sodišče opravilo po uveljavitvi zakona o gospodarskih sodiščih.

Obstoječe kmetijske zadruga so se registrirale po določbi drugega odstavka 87. člena Uredbe o kmetijskih zadrugah z dne 26. 1. 1954.²³ Kmetijska zadruga je veljala za ustanovljeno z dnem registracije. Zadrugo je registriralo okrožno sodišče, na območju katerega je imela zadruga svoj sedež.

Ko je začela veljati navedena uredba, je prenehal veljati Temeljni zakon o zadrugah,²⁴ veljaven pa je ostal Splošni zakon o zadrugah,²⁵ če ni bil v nasprotju z določbami te uredbe in če se ni nanašal na kmetijske zadruga.

SUMMARY

THE REGULATIONS ON REGISTRATION OF ECONOMIC ENTERPRISES FROM 1946 TO 1954

In her article the author presents the way of registration of economic enterprises from 1946 to 1954. This is a period, when after the establishment of new social system, the system of register keeping also altered. Before the period in question, the registration of enterprises and co-operatives was the responsibility of district and commercial courts. With the after-war changes, the administrative bodies became responsible for the registration. In 1954, however, the registration records were again taken over by the courts, at first by district courts, and later by district commercial courts.

²² Ur. l. FLRJ, št. 51-424/53.

²³ Ur. l. FLRJ, št. 5-46/54.

²⁴ Ur. l. FLRJ, št. 49-411/49.

²⁵ Ur. l. FLRJ, št. 59-419/46.